

Kohtuasi C-349/23 [Zetschek]¹

Eelotsusetaotluse kokkuvõte vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 98 lõikele 1

Saabumise kuupäev:

6. juuni 2023

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Verwaltungsgericht Karlsruhe (Saksamaa)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

24. aprill 2023

Kaebaja:

HB

Vastustaja:

Saksamaa Liitvabariik

Põhikohtuasja ese

Direktiiv 2000/78/EÜ – Otsene vanuseline diskrimineerimine – Jäik vanaduspensioniga – Pensionile jäämise edasilükkamine – Mõisted „objektiivne“ ja „mõistlik“ direktiivi 2000/78/EÜ artikli 6 lõike 1 esimeses lõigus – Järjepidevus

Eelotsusetaotluse ese ja õiguslik alus

Liidu õiguse tõlgendamine, ELTL artikkel 267

Eelotsuse küsimused

1. Kas tegemist on otsese vanuselise diskrimineerimisega nõukogu 27. novembri 2000. aasta direktiivi 2000/78/EÜ, millega kehtestatakse üldine

¹ Käesoleva kohtuasja nimi on väljamõeldud nimi. See ei vasta ühegi menetluspoole tegelikule nimele.

raamistik võrdseks kohtlemiseks töö saamisel ja kutsealale pääsemisel (EÜT L 303, lk 16; ELT eriväljaanne 05/04, lk 79), artikli 2 lõike 2 punkti a tähenduses, kui Saksamaa kohtunike seaduse (Deutsches Richtergesetz, edaspidi „DRiG“) § 48 lõike 2 tõttu ei tohi föderaalkohtunikud pensionile jäämist edasi lükata, ehkki föderaalametnikele ja näiteks Baden-Württembergi liidumaa teenistuses olevatele kohtunikele on see lubatud?

2. Kas seoses direktiivi 2000/78/EÜ artikli 6 lõike 1 esimese lõiguga hõlmavad asjaomase meetme üldisest kontekstist tulenevad elemendid ka selliseid aspekte, mida õigusloomedokumentides ja kogu parlamentaarse õigusloomeprotsessi käigus üldse ei mainita, vaid neid esitatakse üksnes kohtumenetluses?

3. Kuidas tuleb tõlgendada direktiivi 2000/78/EÜ artikli 6 lõike 1 esimeses lõigus nimetatud mõisteid „objektiivne“ ja „mõistlik“ ja mille kohta need käivad? Kas direktiivi artikli 6 lõike 1 esimene lõik nõuab mõistlikkuse kahekordset kontrollimist?

4. Kas direktiivi 2000/78/EÜ artikli 6 lõike 1 esimest lõiku tuleb tõlgendada nii, et järjepidevuse aspektist on sellega vastuolus liikmesriigi kord, mis keelab föderaalkohtunikel pensionile jäämist edasi lükata, ehkki föderaalametnikele ja näiteks Baden-Württembergi liidumaa teenistuses olevatele kohtunikele on see lubatud?

Liidu õigus

Nõukogu 27. novembri 2000. aasta direktiiv 2000/78/EÜ, millega kehtestatakse üldine raamistik võrdseks kohtlemiseks töö saamisel ja kutsealale pääsemisel (EÜT 2000, L 303, lk 16; ELT eriväljaanne 05/04, lk 79), eelkõige artikkel 1, artikli 2 lõige 1 ja lõike 2 punkt a ning artikli 6 lõike 1 esimene lõik.

Liikmesriigi õigus

Põhiseadus (Grundgesetz, edaspidi „GG“), eelkõige artikli 95 lõiked 1 ja 2

Kohtunike valimise seadus (Richterwahlgesetz, edaspidi „RiWG“), eelkõige § 1 lõige 1

Saksamaa kohtunike seadus (Deutsches Richtergesetz, edaspidi „DRiG“), eelkõige § 48 lõiked 1–3

Föderaalametnike seadus (Bundesbeamten-gesetz, edaspidi „BBG“, eelkõige § 51 lõiked 1 ja 2; § 53 lõige 1 ja lõike 1a esimene lause

Baden-Württembergi liidumaa kohtunike ja prokuröride seadus (Baden-Württembergisches Landesrichter- und -staatsanwalts-gesetz, edaspidi „LRiStAG“), eelkõige § 6 lõiked 1 ja 2

Faktiliste asjaolude ja menetluse lühiülevaade

- 1 20. septembril 1960 sündinud kaebaja, Bundesgerichtshofi (liitvabariigi kõrgeim üldkohus) kohtunik, taotleb pensionile jäämise edasilükkamist.
- 2 Föderaalkohtunikuna kehtib talle jäik vanaduspensioniiiga, mis DRiG § 48 lõike 3 teise lause kohaselt on sünniaasta 1960 puhul 66 aastat ja neli kuud. Seadus ei anna kaebajale võimalust pensionile jäämist edasi lükata; vastupidi – DRiG § 48 lõikega 2 on see selgelt välistatud.
- 3 Föderaalametnike vanaduspensioniiiga on samuti 67 aastat (vt BBG § 51 lõige 1). Ent BBG §-s 53 nimetatud tingimustel saavad nad pensionile jäämist kuni kolme aasta võrra edasi lükata.
- 4 Ka Baden-Württembergi kohtunike jaoks on kehtestatud vanaduspensioniiiga, mis praegu on LRiStAG § 6 lõike 1 kohaselt 67 aastat. Ent LRiStAG § 6 lõike 2 esimese lausega on neile antud võimalus lükata avalduse esitamisega vanaduspensioniiikka jõudmisel pensionile jäämist kuni ühe aasta võrra edasi, ent mitte kauem kui selle kuu lõpuni, mil kohtunikul täitub 68. eluaasta.
- 5 30. septembri 2021. aasta kirjaga palus kaebaja, et Bundesgerichtshofi president teataks talle vaidlustamist võimaldava teatisega pensionile jäämise kuupäeva. President andis talle 7. oktoobri 2021. aasta kirjaga teada, et kaebaja jõuab vanaduspensioniiikka vanuses 66 aastat ja neli kuud ning jääb seega pensionile pärast 31. jaanuari 2027. Justiitsministeerium jättis kaebaja selle kirja peale esitatud vaide rahuldamata.
- 6 Kaebaja kaitseb eelotsusetaotluse esitanud kohtus oma soovi jätkata Bundesgerichtshofis kohtnikuameti pidamist pärast seaduses sätestatud vanaduspensioniiikka jõudmist ning selleks soovib ta, et kohus tuvastaks, et ta ei pea pärast 31. jaanuari 2027 pensionile jääma. Liidu õiguse seisukohast vaidlevad menetlusosalised selle üle, kas tegemist on vanusest tingitud halvemusega, ning kui see nii on, siis kas see on õigustatud.

Eelotsusetaotluse põhjenduse lühikokkuvõte

- 7 Eelotsusetaotluse esitanud kohus saaks kaebaja soovi kohaselt tuvastada, et kaebaja ei jää pärast 31. jaanuarit 2027 pensionile, kui direktiivi 2000/78 artikli 2 lõike 2 punkti a ning artikli 6 lõike 1 esimest lõiku tuleks tõlgendada nii, et sellega on vastuolus liikmesriigi õiguses sätestatud jäik vanaduspensioniiiga, nagu see on sätestatud põhikohtuasjas vaidlusaluses DRiG § 48 lõikes 1, või kui direktiivi vastavaid sätteid tuleks tõlgendada nii, et nendega on vastuolus liikmesriigi õiguses föderaalkohtunike jaoks kehtestatud pensionile jäämise edasilükkamise välistamine, nagu see on sätestatud põhikohtuasjas vaidlusaluses DRiG § 48 lõikes 2.

- 8 Euroopa Kohtu kohtupraktikaga tundub olevat selgitatud, et jäiga vanusepiiri, nagu see on föderaalkohtunikele kehtestatud DRiG § 48 lõikes 1, tulemuseks on otsene vanuseline diskrimineerimine (vt üksnes 21. juuli 2011. aasta kohtuotsus Fuchs ja Köhler, C-159/10 ja C-160/10, EU:C:2011:508 ja 6. novembri 2012. aasta kohtuotsus komisjon vs. Ungari, C-286/12, EU:C:2012:687 ja 3. juuni 2021. aasta kohtuotsus Ministero della Giustizia vs. GN (notarid), C-914/19, EU:C:2021:430).
- 9 Küsitav on aga, kas otsese vanuselise diskrimineerimisega on tegemist ka selles osas, et DRiG § 48 lõige 2 ei anna kaebajale võimalust pensionile jäämist edasi lükata, ehkki föderaalametnikel ja näiteks Baden-Württembergi liidumaal kohtunikel selline võimalus on.
- 10 Saksamaa Liitvabariik esindas kohtuistungil seisukohta, et vastamaks küsimusele, kas tegemist on otsese diskrimineerimisega direktiivi 2000/78 artikli 2 lõike 2 punkti a tähenduses, ei tohi võrrelda föderaalkohtunikust kaebajat föderaalametnikega ega liidumaade kohtunikega, kuna föderaalkohtunikke valib GG artikli 95 lõike 2, RiWG § 1 lõike 1 kohaselt pädev föderaalminister koos kohtunike valiku komisjoniga ja nimetab ametisse Saksamaa Liitvabariigi president. Liidumaade 16 valdkondlikust ministrist ja Bundestag'i (Saksamaa Liitvabariigi parlament) 16 valitud liikmest koosneva kohtunike valiku komisjoni poolt ametisse valimine erineb juba pikema ettevalmistuse tõttu põhimõtteliselt föderaalametnike ja liidumaade kohtunike ametisse nimetamisest.
- 11 Eelotsusetaotluse esitanud kohus kaldub direktiivi mitteammendavalt sõnastatud reguleerimisala tõttu – artikli 3 lõikes 1 nimetatud „kõikide isikute suhtes nii avalikus kui ka erasektoris, sealhulgas avalik-õiguslike isikute suhtes“ – seevastu pigem arvama, et eelkõige on lubatud võrrelda föderaalkohtunikust kaebajat ja (Baden-Württembergi) liidumaal kohtunikke. Saksamaa Liitvabariigi poolt nimetatud erinevust föderaalkohtunike, liidumaade kohtunike ja föderaalametnike ametisse nimetamise vahel saaks arvesse võtta alles põhjendamise tasandil.
- 12 Vastus sellele küsimusele on põhikohtuasjas otsuse tegemiseks samuti oluline. Kui kaebaja erineva kohtlemise aluseks ei oleks omadus, mida on nimetatud direktiivi 2000/78 artiklis 1, ei oleks liikmesriigi DRiG § 48 lõike 2 puhul juba tegemist otsese diskrimineerimisega direktiivi artikli 2 lõike 1 ja lõike 2 punkti a tähenduses.
- 13 Direktiivi 2000/78 artikli 6 lõike 1 esimese lõigu kohaselt võivad liikmesriigid olenemata artikli 2 lõikest 2 ette näha, et erinevat kohtlemist vanuse alusel ei peeta diskrimineerimiseks, kui sellel on riigisisese õigusega objektiivselt ja mõistlikult põhjendatud, tööhõivepoliitikat, tööturгу ja kutseõpet hõlmav õigustatud eesmärk ning kui selle eesmärgi saavutamise vahendid on asjakohased ja vajalikud.
- 14 Euroopa Kohtu praktika kohaselt on liikmesriikidel ulatuslik kaalutlusruum õigustatud eesmärgi ja selle eesmärgi saavutamise vahendite osas. Euroopa Kohus on lisaks korduvalt konstateerinud, et direktiivi 2000/78 artikli 6 lõikest 1 ei saa

järeldada, et kui riigisisestes õigusnormides ei ole täpsustatud, milliseid eesmäärke võib pidada selle sätte mõttes õigustatuks, oleks nende õigusnormide põhjendatus selle sätte alusel automaatselt välistatud. Piisab, et teised asjaomase meetme üldisest kontekstist tulenevad elemendid võimaldaksid tuvastada meetme aluseks oleva eesmärgi, et saaks kohtulikult kontrollida selle eesmärgi saavutamiseks kasutatud vahendite õiguspärasust ning sobivust ja vajalikkust (vt 12. jaanuari 2009. aasta kohtuotsus Petersen, C-341/08, EU:C:2010:4, punkt 39 jj; 5. märtsi 2009. aasta kohtuotsus Age Concern England, C-388/07, EU:C:2009:128, punkt 45 ja 16. oktoobri 2007. aasta kohtuotsus Palacios de la Villa, C-411/05, EU:C:2007:604, punkt 57).

- 15 Kohtumenetluses väitis Saksamaa Liitvabariik vanuse alusel erineva kohtlemise põhjendamiseks, et DRiG § 48 lõiked 1 ja 2 teenivad kohtunikukonna vanuselise struktuuri soodsama jaotuse eesmärki, kuna vanemate töötajate pensionile jäämine võimaldab karjääri alustavatel kolleegidel saada juurdepääsu vabadele ametikohtadele. Lisaks sellele on taolisel korraldusel ka personali planeerimisega seotud eeliseid, kuna personal vahetub pidevalt ja prognoositavalt. Nii on töötajate hulgas kõigi vanuserühmade kohtunikke ning õigeaegselt on võimalik värvata sobivaid ametijärglasi. Nii saavad vanemad kohtunikud noorematele kolleegidele oma kogemusi edasi anda ja tagada sellega avalikkuse huvides kohtu töö jätkuvalt kõrge kvaliteedi. Samas arvestatakse seejuures ühiskondliku konsensusega, et teatavast ajahetkest peavad (ja tohivad) vanemad töötajad kõrvale astuma, et vabastada töökohti noorematele kolleegidele ja kutsealal alustajatele. Lisaks sellele väheneb kogemuse põhjal kõrgemas eas füüsiline ja vaimne suutlikkus ning seetõttu ei ole konkreetseid ülesandeid kardetavasti enam võimalik adekvaatselt täita, mis on kahjulik nii tööandjale kui üldsusele ning ka teenistujale endale, kes peab ülesannete korra kohaseks täitmiseks rohkem pingutama. Ka eelarve konsolideerimise aspekte võib õigustatud eesmärkide määratlemisel teataval määral arvesse võtta.
- 16 Kohtuistungil rõhutas Saksamaa Liitvabariik lisaks eriliselt personali vahetumise plaanitavust ja prognoositavust, võttes arvesse föderaalkohtunike valimise eripära.
- 17 Neid vanuse alusel erineva kohtlemise põhjendamiseks toodud vaatenurki seaduste seletuskirjadest niisama lihtne leida ei ole. Üksnes vanaduspensioniea tõstmist DRiG § 48 lõikes 1 nüüdseks 67 aastale on järjepidevalt põhjendatud demograafiliste muutustega. Seevastu ei leidu ei seletuskirjades ega parlamendi protokollides viidet sellele, millist õigustatud eesmärki taotleb föderaalne seadusandja pensionile jäämise edasilükkamise välistamisega DRiG § 48 lõikes 2. Seetõttu on küsitav, kas seejuures võib tegemist olla veel selliste „teiste elementidega“, mis tulenevad vastava meetme üldisest kontekstist.
- 18 Vastus sellele küsimusele on põhikohtuasjas otsuse tegemiseks samuti oluline. Kui Saksamaa Liitvabariik ei peaks saama tugineda üksnes kirjalikes seisukohtades esitatud argumentidele, ei oleks seoses DRiG § 48 lõikega 2 elemente, mida saaks kasutada otsese vanuselise diskrimineerimise põhjendamiseks direktiivi 2000/78 artikli 6 lõike 1 esimese lõigu tähenduses.

- 19 Seoses omadustega „objektiivne“ ja „mõistlik“ on küsitav, millist täpset tähenduslikku sisu tuleb neile mõistetele omistada. Selle küsimuse taustaks on asjaolu, et saksa õigusteaduses on erinevaid arusaamu sellest, mille kohta need omadused käivad – vanuselise ebavõrdse kohtlemise kohta või õigustatud eesmärgi kohta – ja kuidas neid mõisteid tõlgendada tuleb.
- 20 Lisaks sellele palub eelotsusetaotluse esitanud kohus selgitada küsimust, kas direktiivi 2000/78 artikli 6 lõige 1 nõuab mõistlikkuse kahekordset kontrollimist, ning kui sellele küsimusele vastatakse jaatavalt, siis mis on mõlemal juhul sellise mõistlikkuse kontrollimise objekt, kui seda omadust mainitakse direktiivi nimetatud sätte sõnastuses kaks korda.
- 21 Vastus sellele küsimusele on põhikohtuasjas otsuse tegemiseks samuti oluline. Kuna üksnes mõistest täpne arusaamine võimaldab eelotsusetaotluse esitanud kohtul kontrollida, kas eelkõige DRiG § 48 lõikes 2 nimetatud pensionile jäämise edasilükkamise välistamine osutub liidu õiguse kriteeriumitest lähtuval kontrollimisel õiguspäraseks.
- 22 Lõpetuseks küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus, kas DRiG § 48 lõikes 2 sätestatud ja föderaalkohtunikele kehtiv pensionile jäämise edasilükkamise võimaluse välistamine võiks direktiivi 2000/78 artikli 6 lõike 1 esimese lõigu valguses olla ebajärjepidev võrreldes BBG §-ga 53, mis lubab föderaalametnikel seal sätestatud tingimustel pensionile jäämist edasi lükata, ja võrreldes näiteks LRiStAG § 6 lõike 2 esimese lausega, mis annab selle õiguse Baden-Württembergi liidumaa teenistuses olevatele kohtunikele.
- 23 Võttes arvesse Saksamaa Liitvabariigi föderaalset ülesehitust ja sellest johtuvaid erinevaid seadusandlike pädevusi ametnike ja kohtunike pensionile jäämise reguleerimiseks, tõusetub eelotsusetaotluse esitanud kohtu jaoks ka küsimus, kas üldse tohib käsitleda föderaalõiguslike õigusnormide ja neist lahknevate liidumaa õigusnormide järjepidevuse küsimust. Nii on Euroopa Kohus ühest küljest rõhutanud, et kahtluse alla ei saa seada pädevuste jaotust liidumaade vahel, kuna see on kaitstud ELL artikli 4 lõikega 2 (vt 12. juuni 2014. aasta kohtuotsus Digibet ja Albers, C-156/13, EU:C:2014:1756, punkt 34). Teisalt ei saa liikmesriik toetuda oma õiguskorras eksisteerivatele sätetele, praktikale või olukorrale, et põhjendada liidu õigusest tulenevate kohustuste järgimata jätmist (vt 8. septembri 2010. aasta kohtuotsus Carmen Media Group, C-46/08, EU:C:2010:505, punkt 69).
- 24 Lisaks sellele küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus, kas direktiivi 2000/78 artikli 6 lõike 1 esimese lõigu valguses puudub järjepidevus DRiG § 48 lõike 2 normi ja BBG § 53 vahel, kuna föderaalne seadusandja lubab föderaalametnikel paindliku, perekonnaga arvestava ja tervisliku töötamise jaoks küll pensionile jäämist edasi lükata, ent sama seadusandja ei võimalda seda föderaalkohtunikele, ehkki ka nende puhul tundub olevat sama mõeldav, et perekondlikel põhjustel osalise tööajaga töötamise või puhkuse võtmise tõttu on nende pension väiksem. Teisisõnu lihtsustatakse sama põhjendusega ühest küljest tingimusi pensionile jäämise edasilükkamiseks föderaalametnike jaoks (vt BBG § 53 lõige 1a), teisest

küljest aga säilitatakse pensionile jäämise edasilükkamise kategooriline välistamine föderaalkohtunike puhul.

- 25 Vastus sellele küsimusele on põhikohtuasjas otsuse tegemiseks samuti oluline. Kui direktiivi 2000/78 artikli 6 lõike 1 esimese lõigu tõlgendamise tulemus on, et järjepidevuse puudumise tõttu on sellega vastuolus liikmesriigi õigusnorm DRiG § 48 lõikes 2, võiks kaebaja nõuet, et kohus tuvastaks, et ta ei pea pärast 31. jaanuari 2027 pensionile jääma, kohtus saata edu.

TÖÖDOKUMENT